

**ЧЕТ-ЭЛ ИНВЕСТИЦИЯЛАРИНИ МАМЛАКАТ ЯЛПИ ИЧКИ
МАҲСУЛОТИНИНГ ЎСИШИДАГИ АҲАМИЯТИ**

Аннотация: Ушбу мақолада Осиё, Африка ва Лотин Америкасидаги ривожланаётган мамлакатларнинг жаҳон ялпи ички маҳсулотигаги улуши ва тўпланган тўғридан-тўғри инвестициялар улуши ва кўрсаткичларининг нисбий динамикаси кўриб чиқилади. Шунингдек ушбу динамикани таҳлил қилиш асосида кўриб чиқиладиган мамлакатларда иқтисодий ўсишида инвестицияларнинг таъсир тавсифи берилган.

Калим сўзлар: Ривожланаётган мамлакатлар, ялпи ички маҳсулот (ЯИМ), тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар, савдо, сотиқ, товар айланмаси, иқтисодиёт, ички бозор.

**EVEN THE COUNTRY'S INVESTORS STRESSED THE
IMPORTANCE OF YALPI IN THE PRODUCTION OF PRODUCTS**

Annotation: This article examines the share of developing countries in Asia, Africa and Latin America in the world gross domestic product and the relative dynamics of the share and indicators of accumulated direct investment. Also, based on the analysis of these dynamics, a description of the impact of investments on economic growth in the countries under consideration is given.

Key words: Developing countries, gross domestic product (GDP), foreign direct investment, trade, sales, turnover, economy, domestic market.

Жаҳон иқтисодиётининг қиёфаси динамик равишда ўзгариб бормоқда. Эътиборга молик тенденциялардан бири шундаки, сўнгги ўн йилликларда иқтисодий ўсиш марказлари ва тўғридан-тўғри инвестицияларнинг тортишиш марказлари тобора ривожланаётган мамлакатларга, айниқса Осиёга кўчиб ўтди. Бу ривожланаётган мамлакатларнинг глобал ялпи ички маҳсулотдаги улуши ва глобал ички тўғридан-тўғри инвестиция захиралари сезиларли даражада ошишига олиб келди. Бундан ташқари, турли мамлакатларда ушбу икки кўрсаткичнинг динамикаси жуда фарқ қилади.

Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишидаги ролини баҳолаш учун иккита кўрсаткичнинг динамикасини солиштириш муҳимдир - мамлакатнинг жаҳон ялпи ички маҳсулотидagi улуши ва унинг глобал миқёсдаги улушлари билан белгиланади [1]. Шубҳасиз, иккита номланган динамика ўртасидаги муносабатларнинг олтига варианты бўлиши мумкин:

- А. "Жаҳон ялпи ички маҳсулоти улушининг ўсиш суръати жаҳон улушининг ўсиш суръатидан юқоридир".
- В. "Жаҳон ялпи ички маҳсулоти улушининг ўсиш суръати жаҳон ялпи ички маҳсулоти улушининг ўсиш суръатидан паст".
- С. "Жаҳон ялпи ички маҳсулотидagi улушнинг ортиб бориши ва жаҳон НДПИИдаги улушнинг пасайиши".
- Е. "Жаҳон ялпи ички маҳсулоти улушининг пасайиши ва глобал улушининг ошиши".
- Д. "Жаҳон ялпи ички маҳсулоти улушининг пасайиш даражаси глобал улушининг пасайиш тезлигидан камроқ".
- Ғ. "Жаҳон ялпи ички маҳсулоти улушининг пасайиш суръати жаҳон миқёсидagi улушининг пасайиш суръатидан каттароқдир".

Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишида хорижий капитал қандай умумий рол ўйнаганлиги масаласига тўхталиб ўтишга имкон беради.

А гуруҳида хорижий капиталнинг қабул қилувчи мамлакатлар иқтисодиёти билан интеграцияси мавжуд. Бунда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳам ички, ҳам ташқи бозорда муваффақиятли фаолият

юритувчи ва шу билан бирга, бир томондан маҳаллий ресурслардан (хом ашё, бутловчи буюмлар, ишчи кучи ва бошқалар) фаол фойдаланадиган корхоналарни яратишга олиб келади. Бошқа, маҳаллий бизнес муҳитига технологиялар, ноу-хау ва ваколатларни узатишни амалга ошириш.

В гуруҳида хорижий капитал миллий иқтисодиётга камроқ интеграциялашган бўлиб, у мезбон мамлакатни минтақада кенгайиш платформаси сифатида ишлатишдан ёки глобал қиймат занжирларида ўз ресурсларидан фойдаланишдан кўпроқ манфаатдор. Шунга қарамай, ушбу вариант ривожланаётган мамлакатлар учун ҳам қимматлидир, чунки бу уларга инвестиция маркази стратегиясидан фойдаланиш ва халқаро капитал миграциясидан фойда олиш имконини беради.

С гуруҳи мезбон иқтисодиёт ўз салоҳияти асосида кўпроқ ривожланадиган ривожланиш вариантини ифодалайди. Шу билан бирга, хорижий капитал аста-секин инвестиция марказлари ролини ўйнайдиган рақобатбардош мамлакатларга ёъналтирилади, бунинг натижасида маълум бир мамлакатда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар тўпланиши тўхтатилади.

Д гуруҳида вазият қайсидир маънода аксинча. Бу ерда мезбон иқтисодиёт ўзининг ўсиш потенциалида дефицитни бошдан кечиради. Чет эл капитални у билан ёмон интеграциялашган ва минтақавий кенгайиш ва глобал қиймат занжирларига эътибор беришни афзал кўради.[2]

Е гуруҳи салбий вариант билан тавсифланади, бунда мезбон иқтисодиёт ўзининг инвестицион жозибадорлигини (нисбатан ёки баъзи ҳолларда ҳатто мутлақо) йўқотади. Унинг ички салоҳияти жаҳон ўртача даражасидан паст ва шунинг учун фақат улушнинг пасайишини секинлаштириши мумкин. Шу билан бирга, хорижий капитал узоқ муддатли фойдали инвестиция соҳаларини топа олмайди ва илгари қўйилган маблағларни қисман олиб чиқиб, янги тўғридан-тўғри инвестицияларни камайтиради.

Ғ гуруҳи жуда аниқ; унда ривожланаётган мамлакатлар деярли йўқ. Ушбу гуруҳга киритилган бир неча ривожланган давлатлар паст ўсиш суръатларини (жаҳон ўртача даражасидан паст) кўрсатмоқда, бироқ бир қатор тармоқларда инвестиция жозибадорлигини сақлаб қолишмоқда. Шу сабабли, уларнинг глобал миқёсдаги улушининг пасайиши жаҳон ялпи ички маҳсулотигаги улушининг пасайишига қараганда секинроқдир.

Чет-эл инвестицияларининг кириб келиши сезиларли даражада ва баъзи ҳолларда қабул қилувчи мамлакатнинг инвестицион муҳити томонидан ҳал қилувчи таъсир кўрсатади. Кирувчи тўғридан-тўғри инвестицияларнинг ички ёки ташқи (минтақавий ва глобал) йўналиши нуқтаи назаридан инвестиция муҳитининг таъсири икки томонлама эканлигини ҳисобга олиш керак. Қуйида биз ўн компонентдан иборат бўлган инвестиция муҳити моделидан фойдаланамиз: бозор ҳажми, иқтисодий очиқлик, инфратузилма, меҳнат ресурслари сифати, меҳнат харажатлари, инвестицияларни ҳимоя қилиш, рисклар, молия бозорини ривожлантириш, солиқ юки, тартибга солиш муҳити билан белгиланади.

Инвестицион муҳитнинг ички бозор ҳажми ва иқтисодиётнинг очиқлиги каби таркибий қисмлари, асосан, ички талаб ва миллий иқтисодиёт билан интеграциялашувга йўналтирилган тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб қилади. Шу билан бирга, бошқа компонентлар, масалан, тартибга солиш муҳитининг сифати ва солиқ юкининг ҳажми, қабул қилувчи мамлакатда инвестиция марказини яратиш мақсадида амалга оширилган хорижий инвестицияларни кўпроқ жалб қилиши мумкин (яъни. минтақавий ва глобал кенгайиш учун платформа).[3]

Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишидаги айрим таркибий қисмлари тўғридан-тўғри инвестицияларни ички талаб ва ташқи талабга йўналтириш учун деярли бир хил аҳамиятга эга. Булар инфратузилма, меҳнат ресурслари сифати ва меҳнат харажатлари киради. Ҳатто қулай инвестиция муҳитининг умумий

даражаси бўйича бир-бирига яқин бўлган мамлакатлар ҳам унинг алоҳида таркибий қисмларида кучли фарқларга эга бўлиши мумкин. Шунинг учун ҳар бир мамлакатда инвестиция муҳитининг ички ва ташқи ёъналишига таъсири ўзига хосдир.

Хорижий инвестицияларнинг қабул қилувчи мамлакатлар иқтисодиёти билан ўзаро алоқаси бошқача характерга эга бўлиши мумкин. А гуруҳига кирувчи мамлакатлар муҳим ички ўсиш потенциалининг мавжудлиги ва хорижий капитал учун жозибадорлиги билан тавсифланади. Бу энг кўп яратади миллий иқтисодиётнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар билан ўзаро таъсири учун қулай шароитлар. Бундай ўзаро таъсирнинг оптимал варианты шундаки, жалб қилинган хорижий капитал миллий тақрор ишлаб чиқаришга қўшилиб, иқтисодий ўсиш катализатори ролини ўйнай бошлайди. Ўз навбатида, иқтисодий ўсиш суръатларининг ошиши мамлакатнинг жозибадорлигини янада оширади ва тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар оқимининг кейинги тўлқинини келтириб чиқаради.[4]

Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишга (яъни, жаҳон ялпи ички маҳсулотидаги улушнинг ҳам, жаҳон тўғридан-тўғри инвестицияларидаги улушнинг ҳам ўсишига) эмас, балки иқтисодий ўсиш суръатларининг тўғридан-тўғри тўпланиш тезлигидан тезроқ бўлишига олиб келади. Бундай сценарий миллий иқтисодиётлар учун фойдалидир, аммо таърифига кўра, ҳамма мамлакатлар ҳам буни амалга ошира олмайди. Шундай қилиб, Осиёдаги 38 та давлатдан 9 таси А гуруҳига, Африкадаги 54 та давлатдан 11 таси, Лотин Америкасидаги 20 та давлатдан 4 та давлатга мансуб ҳисобланади.

Хитой А гуруҳига мансубликнинг энг яққол мисолидир. 2000-2016 йиллар учун. Осмон империяси жаҳон ялпи ички маҳсулотидаги улушини тўрт баравардан кўпроқ ва глобал миқёсдаги улушини деярли икки баравар оширди. Шунга кўра, унинг иқтисодий ўсиш суръатларининг тўғридан-

тўғри инвестицияларни тўплаш суръатига нисбатан илгарилаш коэффициентси 2 дан ошди. Умумий инвестиция муҳити индекси 10 балли шкала бўйича 6,85 балл билан Хитойда "ички бозор ҳажми" максимал қийматга эга - 10 балл. Айнан ушбу компонентнинг устунлиги туфайли Хитой мезбон иқтисодиёт билан ўзаро муносабатларга ённалтирилган тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар учун кучли жалб қилишни таъминлай олди.[5]

Чет-эл инвестиция муҳитининг яна бир компоненти – иқтисодий очиклик – Ўрта Қиролликда 5,8 пункт қийматига эга (бу мамлакатдаги умумий инвестиция муҳити индексидан паст). Қолган саккиз компонент баҳолаш даражаси жиҳатидан бир-биридан унчалик фарқ қилмайди; бундан мустасно, тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб қилиш учун ҳали ҳам қулай бўлган меҳнат харажатлари компонентиدير. Сўнгги йилларда Хитойда иш ҳақи сезиларли даражада ошди. Шунини эътироф этиш керакки, Хитой мамлакат тараққиёти манфаатларидан келиб чиқиб, хорижий капитал билан муносабатларни моҳирлик билан йўлга қўйган. Бу Хитой томони ўзининг улкан бозорини тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарга очиб, эвазига энг илғор технологияларни олишга интилишида намоён бўлди. Ушбу технологиялар тезда тарқалди ва баъзи ҳолларда ҳатто хитойлик мутахассислар томонидан сезиларли даражада яхшиланди. Шундай қилиб, инновация ва технологик ривожланишга асосланган иқтисодий ўсишнинг замонавий тури шакллантирилди ва сақланиб қолди.

Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишига яна бир мисол Нигерия давлатидир. Бу мамлакатнинг жаҳон ялпи ички маҳсулотигаги улушининг ўсиш суръати Хитойникидан бир оз пастроқ эди, аммо унинг глобал миқёсдаги улушининг ўсиши сезиларли даражада паст эди. Натижада, Нигерияда этакчи даражаси муҳим қийматга етди - 3,5. Бу Нигерия иқтисодиёти иқтисодий ўсиш ва тўғридан-тўғри

инвестициялар тўпланишини кўпайтириш билан муваффақиятли ўзаро алоқада эканлигини англатадими? Баъзи хорижий тадқиқотлар буни тасдиқлади. Шундай қилиб, шундай тадқиқотлардан бири 1981-2014 йиллар давомида Нигерияга хорижий капитал оқими ва иқтисодий ўсиш ўртасидаги муносабатларни ўрганиб чиқди. Тода-Яма-мото неденселлик тести методологиясидан фойдаланган ҳолда ушбу тадқиқот икки томонлама сабаблиликни кўрсатди.

Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсиши бўйича Лотин Америкасида Гватемала қизиқарли мисолдир. 2006-2014 йиллар учун ички тўғридан-тўғри инвестициялар таркиби бўйича мавжуд маълумотлар, қайта инвестиция қилинган фойда каби таркибий қисмнинг барқарор ва жуда муҳим устунлигини кўрсатди. Бу даврда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар оқими 8,46 млрд долларни ташкил этди ва бу ҳажмдаги қайта инвестиция қилинган фойда улуши 66,5% ни ташкил этди. Ушбу маълумотлар Гватемала миллий иқтисодиёт ва хорижий капиталнинг ўзаро таъсири энг самарали бўлган А гуруҳининг ўзига хос хусусиятларини намойиш этишини кўрсатади. Дарҳақиқат, катта миқдордаги фойдани қайта инвестиция қилиш учун ушбу фойдани олиш керак, бу тўғридан-тўғри тўғридан-тўғри инвестицияларни қабул қилувчи мамлакатнинг шароитлари ва иқтисодий ривожланиш салоҳиятига боғлиқ. Гватемалага тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар асосан Қўшма Штатлар, Канада, Мексика ва Колумбиядан келади, аммо 2012-йилдан буён катта миқдордаги тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар Россиядан келган.[6]

Осиёда “А” гуруҳи: Хитой, Лаос ПДР, Мянма, Филиппин, Вьетнам, Покистон, Шри-Ланка, Баҳрайн, Ливан.

Африкада А гуруҳига: Миср, Гвинея-Бисау, Нигерия, Серра-Леоне, Бурунди, Камерун, Чад, Экваториал Гвинея, Танзания, Ангола, Замбия киради.

Лотин Америкасида А гуруҳига: Гаяна, Парагвай, Гватемала, Панама киради.

Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишининг аванс коэффициенти жуда кенг доирада ўзгариб туради. Шунинг учун, баъзи мамлакатлар (кўрғошин коэффициенти бирдан бир оз каттарок) фақат расмий равишда А гуруҳига киради.

Б гуруҳи: минтақавий ва глобал йўналиш-ушбу гуруҳда мамлакатнинг глобал миқёсидаги улушининг ўсиши унинг жаҳон ялпи ички маҳсулотидаги улушининг ўсишидан устундир. Умуман олганда, бу ҳолат хорижий капитал мамлакатни биринчи навбатда минтақавий кенгайиш платформаси ёки глобал қиймат занжирлари ва капитал оқимларининг бўғини сифатида фойдаланиш нуқтаи назаридан жозибадор деб топишини англатади. Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишига яна бир яхши мисол – Сингапур давлатидир. Сингапур 2000-2016 йилларда унинг жаҳон ялпи ички маҳсулотидаги улуши глобал миқёсидаги улушининг ярмига ўсди.[7] Сингапурнинг тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар учун жозибадорлиги қисман унинг мукамал инвестицион муҳити, балки минтақадаги стратегик жойлашуви (коммуникация ва транспорт йўллари марказида) билан ҳам боғлиқ. Мамлакат узоқ вақтдан бери минтақавий ва глобал миқёсда ишлаб чиқариш занжирлари қуриладиган ва капитал оқимлари қайта тақсимланадиган минтақавий марказ ролини муваффақиятли ўйнади.

Африкада В гуруҳидаги давлатлардан бири Марокаш ҳисобланади. Бу мамлакатда жаҳон ялпи ички маҳсулоти ва тўғридан-тўғри инвестициялар улушининг ўсиш суръати Сингапурга қараганда сезиларли даражада паст бўлиб, иқтисодий ўсиш суръати ва тўғридан-тўғри инвестицияларни тўплаш суръати ўртасидаги кечикиш камроқ сезилади. Бироқ, бу ерда ҳам хорижий капиталнинг минтақавий операцияларга ёъналтирилганлиги сезилади. Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи

ички маҳсулотининг 44 фоизи унинг икки энг яқин Ўрта ер денгизи кўшнилари - Франция (34 фоиз) ва Испания (10 фоиз) га тўғри келишида намоён бўлади. Бошқа томондан, мамлакатнинг 2020 йилгача саноатни жадаллаштириш режасида "стратегия барча иқтисодий операторларни ... Марокашнинг қитъада халқаро инвестициялар учун дарвоза сифатидаги мавқеини мустаҳкамлаш учун Африка давлатлари билан ҳамкорлик даражасини оширишга чақиради" деб аниқ таъкидланган. Бошқача қилиб айтганда, Марокаш стратегияси мамлакатни тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар учун минтақавий марказ сифатида ривожлантиришни аниқ тан олади ва муҳим мақсад сифатида қабул қилади. Шунини таъкидлаш мумкинки, халқаро тўғридан-тўғри инвестициялар оқимида бундай ролни кучайтиришга уриниш В гуруҳига кирувчи давлат учун табиийдир.

Осиёда 19 та давлат В гуруҳига киради: Жанубий Корея, Монголия, Камбоджа, Индонезия, Сингапур, Таиланд, Бангладеш, Бутан, Ҳиндистон, Эрон, Малдив ороллари, Непал, Иордания, Қувайт, Уммон, Қатар, Саудия Арабистони, Туркия, БАА.[8]

Африкада В гуруҳига 23 та давлат киради: Жазоир, Марокаш, Судан, Бенин, Буркина-Фасо, Кабо-Верде, Гана, Гвинея, Мали, Мавритания, Нигер, Сенегал, Того, Конго, Руанда, Комор ороллари, Жибути, Эфиопия, Кения, Мадагаскар, Маврикий, Сейшел ороллари, Уганда.

Лотин Америкасида В гуруҳида 7 та давлат бор: Бразилия, Чили, Колумбия, Перу, Уругвай, Коста-Рика, Никарагуа.

С гуруҳи: ички жамғариш манбаларининг устуворлиги етакчи А ва В гуруҳлари битта ижобий "икки марта ўсиш" сценарийсининг иккита вариантыни ифодалайди. Кейинги С ва D гуруҳлари жуфтлиги кўпроқ қарама-қарши сценарийни тавсифлайди, бунда иккита кўрсаткичдан бири ўсиб боради, иккинчиси эса пасаяди. С гуруҳида мамлакатнинг жаҳон ялпи ички маҳсулотидаги улуши ўсиб бормоқда, аммо унинг жаҳон миқёсидаги улуши пасаймоқда. С гуруҳи нисбатан кичик. Осиёда Малайзия ва Яман,

Африкада Кот-Деуар, Либерия, Ботсвана, Лесото, Малави, Намибия ва Зимбабве, Лотин Америкасида Боливия ва Эквадор киради.

Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсиши бўйича Е гуруҳига кирувчи мамлакатларда жаҳон НДПНИ улуши ортиб бормоқда, лекин жаҳон ЯИМдаги улуши пасаймоқда. Бу жуда кичик гуруҳ ва Осиёда кўриб чиқилаётган кўрсаткичларнинг бундай динамикасига эга мамлакатлар ёқ. Африкада Е гуруҳига Марказий Африка Республикаси, Конго Демократик Республикаси ва Мозамбик, Лотин Америкасида Белиз, Салвадор ва Мексика киради. Мисол тариқасида Мозамбикни олайлик. Мамлакат тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб қилиш бўйича кам ривожланган давлатлар орасида рекордчи ҳисобланади. Бунда мега-лойиҳалар ҳал қилувчи рол ўйнади: аввал Мозал алюминий заводи, кейин эса тоғ-кон саноатидаги мега-лойиҳалар. Табиийки, ушбу мега-лойиҳалар ташқи бозорларга йўналтирилган эди, шунинг учун уларнинг мамлакат ялпи ички маҳсулотига қўшган ҳиссаси миллий иқтисодиётнинг ўсишига каталитик таъсир кўрсатмади. Бу эрда тўғридан-тўғри инвестициялар иқтисодий ривожланишнинг анклав ҳудудларини ташкил қилади. Шу боис, иқтисодий ўсиш манфаатларидан келиб чиқиб, мегалойиҳаларни миллий иқтисодиёт билан кўпроқ боғлиқ бўлган кичикроқ лойиҳалар билан тўлдириш зарур.

Е гуруҳида чет-эл инвестицияларини мамлакатнинг жаҳон ялпи ички маҳсулотидаги улуши ҳам, жаҳон ялпи ички маҳсулотидаги улуши ҳам пасайиб бормоқда, аммо охириги кўрсаткич биринчисига қараганда тезроқ пасайиб бормоқда. Осиёда бу гуруҳга Бруней Даруссалам, Африкада - Тунис, Гамбия, Жанубий Африка ва Свазиленд, Лотин Америкасида - Аргентина киради. 2000-2016 йиллар давомида, Бруней Даруссалом ЯИМ ва ЯИМда ўртача (жаҳон ўртача кўрсаткичидан паст) ўсиш суръатларини кўрсатди ва шунинг учун унинг шунга ўхшаш глобал кўрсаткичлардаги улуши камайди.[9] Ушбу кичик давлат мисоли шуни кўрсатадики, халқаро

меҳнат тақсимотида истиқболли ўринни топиш ва катта миқдордаги тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш осон эмас. Ва ҳатто дастлаб муваффақиятга эришган мамлакатлар, масалан, Жанубий Африка, келажакда муаммоларга дуч келиши мумкин.

F гуруҳи: ижобий аҳамиятсизлик ва ниҳоят, гуруҳи - бу эрда чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотигади улуши жаҳон миқёсидаги улушидан тезроқ тушади. Осиё ва Африкада бундай давлатлар йўқ. Лотин Америкаси ва Кариб ҳавзасида, кичик Доминика бундан мустасно. E гуруҳига саноат ривожланган мамлакатлар киради: Финляндия, Италия, Нидерландия, Португалия ва Буюк Британия. Иқтисодий ўсиш ва инвестициялар марказларини ривожланаётган мамлакатларга (айниқса, Осиё) кўчиришнинг глобал жараёни бир қанча юқори ривожланган мамлакатларнинг орқада қолиб кетишига олиб келди. [10]

Хулоса қилиб айтганда чет-эл инвестицияларини Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатларини иккита асосий кўрсаткичнинг нисбий динамикасига қараб гуруҳларга тақсимлашни кўриб чиқиш эди - уларнинг жаҳон ялпи ички маҳсулотигади улуши ва жаҳон миқёсидаги тақсимотнинг таҳлили шуни кўрсатдики, номлари келтирилган мамлакатларнинг аксарияти асосий кўрсаткичлар бўйича ижобий динамикага эга бўлган гуруҳларга тегишли (A гуруҳи - 24 мамлакат, B гуруҳи - 49 мамлакат). Оралиқ ёки ўтиш гуруҳларига сезиларли даражада камроқ мамлакатлар киритилган бўлиб, улар бирининг кўпайиши ва бошқа асосий кўрсаткичнинг пасайиши (C гуруҳи - 11 мамлакат, E гуруҳи - 6 мамлакат). Иккала асосий кўрсаткичнинг ҳам салбий динамикасига эга бўлган давлатлар камроқ (E гуруҳи - 6 мамлакат, B гуруҳи - 1 мамлакат).

Шунингдек олинган маълумотлар шуни кўрсатадики, Осиё, Африка ва Лотин Америкасининг аксарият мамлакатлари ўсиш ва инвестиция марказларини ривожланаётган мамлакатларга кўчириш глобал

жараёнининг иштирокчилари бўлиб, улардан 24 таси (А гуруҳи) одатда ўзаро муносабатларнинг энг мақбул сценарийсини амалга оширадilar. Шу билан бирга, бошқа 24 давлат (С, Е, F, В гуруҳлари) асосий кўрсаткичларнинг карама-қарши ёки салбий динамикасини намоён этади, бу уларнинг тўлиқ иштирок этмаётганлигини, баъзилари эса ҳатто глобал миқёсда умуман иштирок этмаётганлигини кўрсатади. Чет-эл инвестицияларини мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўсишидаги аҳамиятидан керакли хулоса чиқарган давлат юксаклик сари қадам қўйиши шубҳасиздир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Кандалинтсев В. Г. Осиё мамлакатларидаги инвестиция муҳити // Бугунги кунда Осиё ва Африка. - М., 2017. Но 2. - б. 27-33.
2. Интернет манбаси: <http://databank.worldbank.org>. Кириш санаси: 26/07/2024.
3. World Investment Report 2017. Инвестициялар ва рақамли иқтисодиёт. UNCTAD, Женева, 2017 йил.
4. Okafor, IG, Ugochukwu, AQSH va Chijindu, ЕН хорижий капитал оқими ва Нигерия иқтисодий ўсиш Nexus: Тога Ямамото ёндашуви. //Бухгалтерия ҳисоби, аудит ва молия тадқиқотлари Европа журнали. - 2016 йил, 4-сон. - бет. 16-26.
5. Умару. А., Гамбо. Э. ва Пате. Х. А. Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва Нигерия иқтисодиётининг ўсиши. //Иқтисодиёт ва тараққиёт тадқиқотлари журнали. - 2015 йил, 3. - бет. 193-211.
6. Лотин Америкаси ва Кариб ҳавзасидаги тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар. ВМТ, ECLAC, 2015. - р. 59
7. Интернет манбаси: <https://www.state.gov>. Кириш санаси - 26/07/2024.
8. Интернет манбаси: <http://www.invest.gov.ma/>. Сана мурожаатлар-26.07.2024.
9. Иқтисодиёт ва молия масалалари халқаро журнали. - 2017 й, 7 - бет. 382-388.
10. Лотин Америкаси ва Кариб ҳавзасидаги тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар. ВМТ, ECLAC, 2015. - р. 59.